

Садовк селэнд машин өбрдэд ирв. Нарга, саяхн бдр билэ. Зуман Менькнэ Максим бргн теегиг нүдн күрмэри герддж йовна. Максим энд тбрлэ, ослэ, кун болла. Тбрски газр! Эн газрин зултргын-бетк болгн Зуман Максимд харм болна. Седкл байсна. Негл эк-зах уга дала болад бргн тег налана. Овси-шарлджна кбрси дольган нег-негнлэри кблднэ. Ики холд, геегин захд тэрсн модна ургэц тасмрдж узгднэ. Бргн дор отар хд идшлдж йовна. Эн хбдиг Максим кесгдэн аахв.

—Саяхн үүлдвр! — гидж Максим бахтв. Отарин ард агтм угаггар алхдж йовси, бдр хбчиг уданд гердв.

Хаалг барун талан эргв. Гун орлгар гүүггэд машин орв. Укс бблдэд „Путь к коммунизму“ гидг колхоз хэлэггэд гарв. Зуман Максим адггдж хаалг харв. Ухандан шиндэд авчкв. Ирлж бун, эн ухагган гарггдж келхэр адггдж йовна. Орк-буларн кевтан хбчиг бригад болх седклтэ. Зумахн наснь турш малин ард бслэ. Максимин брк-бул бас хб хэрүлхмн—гидж ухалв.

Залугвиннь нүднэ хэлэцэр дүннэд, гергн, Галя цугинь медв: герин ээн хб бсглгээр үүлдх болад зээдэд авчкдж. Урдн күүндэд шиндсн болвч, Галя нигдж келв:

—Хббч болхар седхмн.

—Ода яяхмб, тегэд, тинг-го—гидж Максим гергндэн келв. Келхд герган, хэрү ухалв гм бээдтэгээр тоолв. Бийнь тингхмн гигад күүндсн юмилм. Нам түүнэс эркин кблмш бдрэ цагт угалм...

Тедниг колхозд ирм цацунь, түрүн авгтан тосхлгэна бригадт гаргхар седлэ. „Төвкнэд, гер бэрлж автн, дакад ардн санси кблмштэн орхт“—гидж колхозин ахлач келв. Максим негл кинти уснд булхад гарси айл болв. Дала болсн эрс үгмүд келэд, цүүгм дүртэ конторт бээлэ. Тим ухага баяхинь ахлач медэд, гольшг кевэр бдрэн суулгчкад, келв: „Би санандан, танд саянэри келхэр седлэв. Тим эс болхла, эврэ седклэн келти. Сансити күүнэ бидн“.

Менькнэ Максим сергсн болад одв. Нарид шатсн чирэнь атилдсн хурнэд тинив.

—Талдан кблмш нанд керггэ биш—болад, нег мбсдлж келв—хбд хэрүлнэв. Орк-буларн хббнд онавдн. Тингдж ухаллавдн.

--Буру гиджэхшвдн, эндр чиги орад кблти—гидж ахлач келв.

Зумахна булин кбсн күслнь бутв. Максим, геринь кун Галятэгэн хоюри хб хэрүлдг бригадт цань угаггар шунад кбллцхэв. Орүн брлэ Максим Эндэггэд босчкн йовна. Орин саяхн серунлэ бргн теегэр хббдэн гарггдж идүлэд, хатуртл хэрүлэд, цатхад авчкна. Эн йовдл малин саяртд тусгагынн насн турш үздж йовдэ. Өдрэр халууд хбд тириад,

бвс идхш, сүүдрлэд амрцхана.

Окна Галя гергн Максимин аваль болх деерэн, кблмштн хэлэсн нбкдн. Галя кезэ амрл авч унтдиг кун меддж чадшго. Орүн брлэ, асхн ора цагт эн шудрмг гергнэ дун хббнэ хош деер гарна, айдн чиги гарн күриэ. Бички гурви күүкдэн хэлэнэ, хббнэ тири-лиг ясна, усинь авч ирнэ, хот-хоолиннь белднэ.

—Зумахна бул, мана колхозин бахмдж—гидж колхозиникуд цуггар келхэнэ. Теднэс саянэр кенчи хэрүлдж чадшго. Олна кишг—итклтэ гарт баянэ.

Колхозин правлень Зумахнд килмджен күргв, сан гер бэрлж бгв, гер дотрн керггтэ бг-эднн бас бгв.

Зуман Менькнэ Максим болн Окна Галя хойран баях хббнэ хошд шидрэ одвдн. Күр-күүндэн болв. Күцл келдхэ үүлдврэн манд гарггдж келв.

—Хббнэ төл бэрлгээр, ноос гарггглар темдглдсн тоотиг эн джил мана бригад давулдж күүдэв. Тер хамг багь,—гидж Максим келнэ. Хб бсглгэна тускар КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин бичгт аггу кучтэ төрмүд тавгдсн баянэ. Түүг күүцэхд күчн-илчэн нбшго бидн. Нег хббнэс 6,5 килограмм ноос гаргггль күүцхвдн..

Зумахн келсн үгдэн күрхд, кбсн күслэн бутэхд дарго ицдж болхмн. „Путь к коммунизму“ гидг колхоздан баятхэ, Сарпинск район дотран Зуман Максимин хб бсглгэна бригад бмн нүүрт орхмн.

II.

„Лиманный“ совхозин ах хббч Очра Боода эн асхн отаран збвэр цагт адж-гль. Түүг нег төр уутъяв. Цугтан күүс болна, хббднн идг тату биш, тер бийнь чинэнь тату. Юн болад одв? Орүндн Боода хббдэн хэрүлэд гарв: хббдн тарад, хурчн хббн ургсн джаамг мерлэд йовихав. Эн бдр эн-тер угаггар бнэргв. Хббдэн дарук хббдэн даалггэд бгчкэд, хоша баясн хббнэ бригад орад гарв. Очра Боодала тосдж ирэд Колодзев Александр хббч мөдлв. Откн халымг цайггэр тоов. Хоюри таарад күүндв.

—Хб хэрүлэггид ганцхн эн джил кблджэхшв,—гидж Очра Боода күүндэ эклв.—Санхд алык хамгинь меддг дамшлтгав... Түрүн нүүрт йовнав. Зун хббнэс 118 хурггэд төл бэрлэв. Ноос чиги зураггасн давулдж кирггэв. Ода, зуна ганьла хбд эцэд баянэ. Нам эн хамгт ухам саларв. Хэлэдм болхинь, хэлэнэв.

Келсн үгинь күтцдн тодлдж Колодзев соньсв. Тим йовдл эүнлэ бас болла. Хббчириг бргн тег таварлулхш. Альдн болв чиги хурц нүдн керггтэ. Цаглань харгүүлдж эс усх-ла—тем, зовлнэг харггэна. Хббнэ идгн бас эрк. Хбн мал шин, нилх бвснд дурга. Хббнэ идгн баяриг селвэд, сен-

рдүлэд баях керггэ. Ода тингхлэ Очра Боодад Колодзев юн селвг бгч чалхв. Хббдэн яггдж хэрүлдг болх? Одад баяридн хэлэх керггэ. Тер тоолвр ухандн торс орв. Козодзев Боодан барун гар атхад, нигдж келв:

—Цуг медгдженэ. Маныггдур эврэн одад хэлэнэв, тегэд негинь келнэв.

Очра Боода уурин седклдн ханад, мөдлэд хэрв. Хоштан ирхлэнь цугтан онгдардж одсинь медхэв: Боода шоглад, олн зүсн наяртэ тууджс келэд инэв. Асхлад, хбд хонга баяридан ирхлэ, цугтадн хбд асрлгэан чангггахиг келдж бгв. Хб бсглгэна тускар КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин бичсн бичг соньсад, күүр келдэн, ирх джилд хбд болггнас 6 килограмм ноос гарггх, зун хббнэс 120 хургг төл бэрх болдж совхозин хббнэ бригадс уган бгцхэлэ. Түүнэ кбнэгү-ульн оданас авн эклгдхмн.

...Сббд хб манлгэн Очра Боодан авьяс болсн зань. Кезэнэ хббчир унтдж одцхав, нохас чиги хуцдган номггэрв. Зуг Боода ганцарн, хббнэс түүдүхнд, хойр нүдн шам болсн, уха тунгггаггэд сууна. Колодзевлэ яггдж харгггд-хан, дахулад хббнэ идгн баяр үзүлхэн ухалад сууна. Уг сүүлнн бр тунтад, брэн цолвн девшэд гарсиг үзв. Боода, түрүн хббчир серлж-хиг соньсад, эврэ бийнь нбб-ртэн дилггэд, унтал одв. Негл баахан зуур хум гигад одв. Ээмэснь кун татсн болв, хойр нүдн секгдв. Обрнь Колодзев зогсджана.

—Мууха эрт босвч,—болдж Боода аялин хббчиг бврлж келв.

—Тесдж, суудж болхш. Хббдэн идгн баярид гаргг-лгынн хэлэхэр адггэд гарв. Чи бичэ санагган зов. Невчк амрад унт, чини төлэ би хэрүлнэв. Дассн йовдл...

Орүнэс авн асхн ора күртл Очра Боода, Колодзев хойр хамдан хббнэ идгн баяриг хэлэв, яггдж хэрүлхлэ сан болхинь шиндлцхэв. Нарн суухин алдн, эн хойр хббч тал зоогехник Владимир Николаевич Помытко ирв. Шин газетс, элвг заныгс эн авч ирв. Ставрополинхэ социалистическ даалгвэриг угтсн, КПСС-н ЦК-н негдгч селгэтр үр Хрущевин илгэсн бичг хббчириг нкар байрлав. Кесггэн эдн таарад күүндхэв. Эдн хоорндан зуг сүв-селвгэри баятхэ, кех керггэрн нег-негэн дбннв.

Хббнэ идгн баяриг хэрүлх-хэрүлх дигэрн хував, хб идүл-лгнэ, усллгэна болн амралгэ-на даратгынн кев. Ахр цаг зуур-алнь болмар отар онь-дарв. Хбд чинэ бэрэд ясрв. Хббдиг кбг тавлггнд сан чинэ-нэйтэггэр харггүлхар Боода седлэ. Тингхлэ төл авлгнн чиги сян үзмдгтэ болхмн. Түүндн дун уга ицдж болхмн.